

Innováció és oktatás az élhetőbb vidékért

Uszakai Andrea¹

Fontos eszközei lehetnek a vidéki települések munkanélküliségi arányának csökkentésének és ezáltal a vidék megtartó erejének javulásában a különböző képzési és foglalkoztatási programok. Ráadásul nem csak anyagi hasznot hozhatnak a települések számára, elősegítve a fejlődést, hanem ami különösen figyelemre méltó, szemléletet formálnak. Egy „életre-kapott”, aktívan dolgozó közösség talán sokkal inkább képes befogadni az újításokat, és együttműködni a közös célok érdekében.

Tanulmányunk azt az állítást kívánja igazolni, miszerint, az oktatás, illetve a szakképzés a vidéken élők számára a megújulás lehetőségét jelentik, miután az ilyen programok következtében kialakulhat az innovációt befogadó tér. Az oktatás mellett a foglalkoztatás is valamennyi önkormányzat számára a legfontosabb megoldandó kérdések közé tartozik. Különösen igaz ez olyan rurális térségek kistelepüléseire, amelyekről folyamatosan elvándorol az aktív korú népesség, elindítva ezzel számtalan negatív társadalmi és gazdasági folyamatot. Vannak azonban hazánkban olyan települések, amelyek felismerték, hogy a helyben történő szakképzés és foglalkoztatás, ha nem is állítja meg ezt a folyamatot, de mindenképpen lassítja, és élhetőbbé teszi a települést. A tanulmány olyan településeket mutat be, amelyek a fejlődésükhöz a tanulást, a képzést elengedhetetlenül fontosnak tartják.

Tanulni soha nem késő

A társadalmi innováció egyik alapvető feltétele a humán erőforrás képzettségi szintjének növelése, a tudás megszerzése. Ehhez a tanuláson keresztül vezet az út. Manapság a gazdaságban és a társadalomban tapasztalható nagyfokú változásoknak megfelelően a tanulási környezet is teljesen megváltozott, mégpedig annak érdekében, hogy megfeleljen az új tudás és innováció alapú gazdaság és társadalom igényeinek. Az új tanulási módozatok kiegészítik az ipari társadalomban korábban kialakult, eddig használt tanulási módszereket. Míg az ipari társadalom tényekre, kész szabályokra alapuló tanulási környezetet nyújt, addig a tudásalapú társadalom középpontjában a kompetenciák, képességek és az attitűdformálás állnak. Előbbi esetben a tudás forrása a tanár, az iskola és a tananyag, utóbbi viszont egy független tudásépítési folyamat, szabad időkeretben, vegyes korcsoportok számára, belső szabályok kialakításával. A mai kor hangsúlyozza az életen át tartó tanulás fontosságát, tehát a felnőtt korúak képzését, tréningjét.

Napjainkban a vidéki térségek fejlődése (pl. siker és innovációk révén), gazdasági és társadalmi szerepe nagymértékben függ a „tudás”, a továbbképzés színvonalától. A tudás- és információs társadalomban az egész életen át tartó tanulás (lifelong learning) az egyén, a gazdaság és a társadalom szempontjából is döntő jelentőségű tényező. Mindez a 21. század egyik alapvető követelménye, hiszen a jövőben a térségek, a régiók és az országok fejlődése, gazdasági és társadalmi szerepe a „tudás”, a továbbképzés színvonalától függ majd. Az oktatási piac terén megfigyelhető általános tendencia, hogy mind a kínálati, mind a keresleti oldalon új igények jelennek meg. (Komárominé, 2008) Az Európai Unió és hazai mezőgazdasági szakpolitikákban egyre nagyobb jelentőséggel bír a vidékfejlesztés, és támogatandó célként jelenik meg az innováció, illetve az oktatás.

Fontos azt is kiemelni, hogy a képzettség növekedése a vidéki térségekben támogatja az innovációt befogadó közeg létrehozását, tehát ily módon tud összekapcsolódni az oktatás, a vidékfejlesztés és az innováció kérdésköre. Egy szélesebb látókörrrel rendelkező vidéki

1 Ph.D hallgató Széchenyi István Egyetem, Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola

közösség előtt az innováció útjai megnyílnak. Különféle felkészítéseknek köszönhetően képesek lehetnek megtanulni, hogyan találhatnak új piacokat a helyi termékeik eladására, hogyan ismertethetik meg másokkal saját örökségüket, hagyományaikat, szokásaikat, és a saját tradícióikra építve miként képesek újításokat megvalósítani. (*Euracademy Association, 2009*)

A képzés szempontjából egyáltalán nem elhanyagolható, hogy az adott vidéki térség eredendően milyen természeti-, társadalmi-, és gazdasági adottságokkal rendelkezik. A képzés jellegének, tematikájának mindenképpen igazodnia kell a helyi igényekhez. Azon térségekben, ahol a nagy múltú mezőgazdaságra épülő tudásanyag feledésbe merült, és a helyiek ezt szeretnék feléleszteni, ezáltal növelve a mezőgazdasági foglalkoztatást, ilyen irányú szakképzésre van szükség. Ellenben ha az adott térség, vagy település jelentős turisztikai attrakcióval rendelkezik, abban az esetben érdemes a falusi szállásadásra és vendéglátásra vonatkozó képzést elindítani annak érdekében, hogy a jövőben hatékonyabban tudják végezni tevékenységüket. Ha az adott vidéki tér prominens személyei felismerik a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, amire napjainkban hazánkban is egyre több példa van, akkor egy ilyen típusú innováció bevezetésére kell felkészíteni a lakosságot és így kisebb valószínűséggel ütközik ellenállásba a megvalósítás. Mindezekon túl még számtalan egyéb irány kínálkozik a vidéki térségek számára. Az utat a közösség tagjainak együtt kell kijelöljék, de célszerű, hogy egy karizmatikus személyiség, egy igazán jó „innovátor” a kezdeményezés élére álljon.

A továbbiakban külföldi és hazai példák bemutatásával szeretnék rávilágítani arra, hogy milyen fontos szerepet töltenek be a vidéki térségek fejlődésében az oktatás és a különféle szakképzések.

„Tanuló Régiók” az osztrák vidékfejlesztésben

A „Tanuló Régiók” az életen át tartó tanulás, valamint a tudásmenedzsment erősítésének eszköze a vidéki térségekben. Egy Tanuló Régió szereplői a „Tanulás” témakörére fókuszáltan építenek ki térségükben egy hálózatot. A felállított térségi hálózat 3-6 hónapon belül elkészíti saját stratégiáját, amely a térség lakosságához illeszkedik és vonzó, innovatív tanulási lehetőségeket kínál. A stratégia súlypontokat (célterületek) fektet le, és térségi képzési/oktatási projekteket dolgoz ki. Ezt követően megvalósításra kerülnek a partnerek vagy akár a teljes hálózati partnerség által kifejlesztett projektek. A hálózat mint egy kialakult szervezet működik tovább. A súlypontok mellett, amelyeket minden térség önállóan alakít ki, úgynevezett „Alapteljesítmények, követelményeket” fogalmaz meg, amelyeket minden térségnek figyelembe kell vennie.

A Tanuló Régiók program a 2007-13-as Vidékfejlesztési Program külön III. tengelyes intézkedéseként került nevesítésre és megvalósításra. A hálózati program célja az Oktatás és Képzés tématerületek dimenzióinak térségi szintű kibővítése. A LEADER térségeken keresztül létrehozott Tanuló Régiók, amelyek a képzési témakörben nyújtottak együttműködésre speciális stratégia alapú teret, Ausztriában számos pozitív előnnyel jártak. A programhoz 39 helyi akciócsoport (HACS) csatlakozott 6 tartományból, és hoztak létre Tanuló Régiók Hálózatot. Ennek keretein belül eddig összesen 140 projektet valósítottak meg. A LEADER HACS-ok is profitáltak a programból, mert speciális szegmenssel, és módszerekkel, illetve közösen megvalósítható tevékenységekben dolgozhattak együtt. Ez a program arra is rávilágított, hogyan lehet a tanulás témában szektorokon átnyúló projekteket megvalósítani, amely a későbbiekben segít a három EU Alap, az EMVA, ERFA és ESZA közti erősebb együttműködést ösztönözni. Sajnos az egyes térségekben ezen célra fordítható fejlesztési források valóban csak egy hálózat felépítésére, és néhány (3-5 db) komolyabb akcióra (együttműködési projektre) voltak elegendők. Bízunk abban, hogy a sikeres program a következő programozási időszakban jelentősebb forrással folytatódhat.

A kizárólag nemzeti finanszírozású (állami) támogatások a mezőgazdasági tevékenységekkel összhangban érintenek beruházási intézkedéseket és eszköz-, valamint személyi ráfordításokat is. Az úgynevezett „Sonderrichtlinie” nemzeti forrásokból támogatja többek között az agráriumban és erdészetben dolgozó személyek képzettségének és kompetenciáinak fejlesztését, valamint az újszerű termékeket, eljárásokat. (*Hutvágnerné, 2012*)

Ljubljana: előtérben a helyi igények

A legtöbb képzési program Szlovénia vidéki térségeiben a gazdákra fókuszál, kevés közülük az olyan, amely nem a gazdálkodó embereket célozza. A „rurális” kifejezésről pedig még mindig a mezőgazdaságra asszociálnak az emberek. A vidéken élők demográfiai és gazdasági jellemzői meglehetősen gyorsan változnak. Szlovéniában a népesség nagyobb része, megközelítőleg 60 százaléka a rurális és 40 százaléka urbánus térségben él.

A Mezőgazdasági Tanácsadó Szolgálat által a gazdáknak nyújtott képzés egyrészt a technológiai ismeretekre (elsősorban a gyártás és az azt kiegészítő tevékenységek) koncentrált, másrészt figyelmet fordított a családra és a nőkre (pl. egészségmegőrzés, rekreáció). A szervezet foglalkoztatottjai nagyrészt mezőgazdasági szakemberek voltak, közülük csak kevesen közgazdászok. 2001-ig a gazdák tréningjeit Ljubljanában teljes mértékben a fent említett Tanácsadó Szolgálat és néhány egyéb oktatási szervezet (Fenntartható Fejlődés Szervezete Mezőgazdasági Testület, Szlovén Mezőgazdasági Intézet) vezette. A Mezőgazdasági Hivatal elképzeléseinek köszönhetően a gazdasági és turisztikai osztályon a foglalkoztatási struktúra megváltozott, például egy etnológust és egy kulturális antropológust vettek fel vidékfejlesztési tanácsadóként, akik a képzési rendszerért is feleltek. A jelenleg működő képzési program olyan elemeket tartalmaz, mint a mezőgazdasági termelés és menedzsment, kiegészítő tevékenységek, a kulturális örökség megismertetése, különböző társadalmi témák, vállalkozási ismeretek, marketing és promóció, új piaci termékek létrehozása. Ez a képzés közvetlenül szolgálja a helyi vidéki térség igényeit. A fókusz a csoporton van, de a programok az egyéni tanulási szükségletekkel is foglalkoznak. Minden csoport esetén más elemre helyeződik a hangsúly, ami már a program elejétől az érdeklődés középpontjában áll és az egész folyamatot végigkíséri. Többek között kidolgoztak egy modellt a programon belül az etnológiai kutatási területre, kutató táborok formájában. Ezekben az esetekben a hallgatók terepgyakorlaton a helyi lakosságnál vannak elszállásolva tíz napon keresztül, beszélgethetnek velük, és az eredményeket prezentálják a többi helyi lakos számára egy kiállítással, beszámolóval, és valamely új termék kifejlesztésére vonatkozó javaslataikkal. (*Euracademy Association, 2009*)

„Gazda NETREKÉSZ” oktatási tevékenység

Most röviden tekintsünk át egy hazai vidékfejlesztéshez kapcsolódó innovatív oktatási programot, amely a gazdák számára az internet használatát, alkalmazását tanítja. Az oktatási tevékenységet a GAK Oktató, Kutató, Innovációs Nonprofit Közhasznú Kft. látja el. A céget 1995-ben alapították annak érdekében, hogy a gödöllői Szent István Egyetem és a különféle mezőgazdasági szereplők közötti kapcsolatokat megerősítse. A szereplők alatt értjük a helyi gazdaságokat, a legnagyobb mezőgazdasági vállalatokat, a kereskedelmi bankokat, a mezőgazdasági tanácsadó ügynökségeket, és más szakmai szervezeteket is. Tágabban értelmezve a GAK feladata, hogy helyi szinten elősegítse a mezőgazdaság és a rurális gazdaság fejlődését, az egyetem elméleti tudását segítsen adaptálni, és a projektek kutatási és fejlesztési eredményeit elterjessze. A terméket a GAZDANET elnevezésű nemzeti program fejlesztette ki. Az oktatás célja a gazdák IT-ismereteinek és kompetenciáinak kibővítése, az e-

kormányzás követelményeinek megfelelően. Az oktatást eleinte négyszer négynapos szekciókban tartották (összesen 16 órában), később átütemezték, alkalmazkodva az e-learning három oktatási moduljához.² Ez a fajta képzés a gazdákat célozta meg, hogy a három modul elsajátításával készséget szerezzenek a számítógépet, az internetet és az e-kormányzást illetően. Más, alternatív e-learning terméket még nem fejlesztettek ki. Ezt a tréninget főként azoknak a gazdáknak ajánlják, akik nem tudták korábban a számítógépet kezelni.

A GAK a mezőgazdasági tudásra és kompetenciákra, az ehhez a szektorhoz szorosan kapcsolható oktatásra specializálódott. A GAZDA Netrekész program nem saját termék, hanem a mezőgazdasági szektorban dolgozók közös fejlesztési folyamatának eredménye. A GAK rendelkezik nemzetközi tapasztalatokkal is, mivel az AgroWeb Magyarország tagja. A Közép-és Kelet Európai Agroweb Hálózatot azzal a céllal hozták létre, hogy a mezőgazdasági szervezetekről és más fontos az ágazathoz kapcsolódó témakörökről összegyűjtse a fontos információkat, segítse a felhasználókat, hogy a számukra szükséges adatokat és kapcsolatokat megtalálják Kelet-Közép Európában és a korábbi Szovjetunió területén.

Egységes közfoglalkoztatás

A foglalkoztatás területén jelentős átalakulások zajlottak az elmúlt években. A Belügyminisztérium tájékoztatása szerint a közfoglalkoztatás átalakítása következtében 2011. január 1-től megszűnt a közmunkaprogram, a közcélú munka, továbbá a közhasznú munkavégzés. Helyettük az egységes közfoglalkoztatás rendszere jött létre. A közfoglalkoztatási intézményrendszer legfontosabb feladata a tartósan munka nélkül levők aktivizálása, és annak megakadályozása, hogy a munkájukat újonnan elveszített álláskeresőket tekintetében bekövetkezzen a munka világától való elszakadás. A közfoglalkoztatás megújításának fontos eleme a költséghatékonyság fejlesztése, emellett kiemelt cél a területi aránytalanságok felszámolása, értékteremtő munka biztosítása. A közfoglalkoztatási előirányzat mértéke 2011. évben 64,0 milliárd forint, 2012-ben 137,5 milliárd, 2013-ban pedig 153,8 milliárd forint volt. Rekordnak számít, hogy 2013-ban a 300 ezret is meghaladta a közfoglalkoztatásban részt vevők száma, (2012-ben 261 ezer volt) mint ahogy a közfoglalkoztatásra költött összeg nagysága is. *(Nemzetgazdasági Minisztérium, Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárság, 2013).*

A közfoglalkoztatás tulajdonképpen azt jelenti, hogy az állam átmeneti munkalehetőséget biztosít azok számára, akik a munkaerőpiacon egészségi állapotuk, képzetlenségük, életkoruk, vagy bármely más okból hátrányban vannak, és ezért az önálló álláskeresőik eredménytelen. A közfoglalkoztatás több célcsoport számára, az ország minden területén, a szezonalitást is figyelembe véve teszi lehetővé a munkavégzést. Céljai között szerepel az állami források hatékonyabb felhasználása, a közfoglalkoztatás egységes elvek alapján történő optimális megszervezése, a társadalmilag hasznos, értéket létrehozó munkavégzési formák előtérbe állítása, a korábbi időszaknál több álláskereső számára legyen biztosított a közfoglalkoztatásban való részvétel, a leghátrányosabb kistérségekben lévő települések a központi forrásokból az eddiginél nagyobb arányban részesüljenek és a közfoglalkoztatás új értéket teremtsen. *(Lőrincz, 2013)*

Többféle közfoglalkoztatásról beszélhetünk attól függően, hogy milyen hosszúságú időszakra szól, illetve milyen méretű településeken valósul meg, de a forrást minden esetben a Nemzeti Foglalkoztatási Alap biztosítja. A rövid időtartamú közfoglalkoztatás napi 4 órási munkaidőt jelent, az egyéb típusokban 6-8 órát dolgoznak.

2 A modulok részletes leírása magyarul itt elérhető:
http://netrekesz.gak.hu/index.asp?page=kepzesek_tartalma

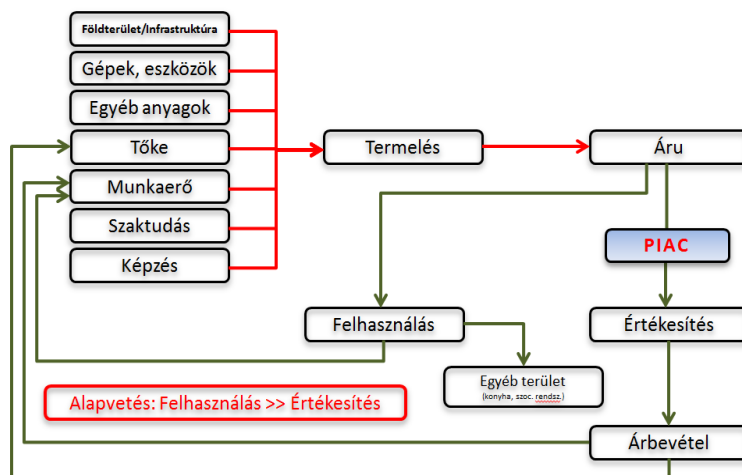
A közfoglalkoztatás megújult rendszerében kiemelt szerepet töltenek be az önkormányzatok, illetve az összefogásukkal létrejövő társulások. A közfoglalkoztatási programok fő kedvezményezettjeként jelentősen hozzájárulnak a munkaerő-piaci anomáliák felszámolásához, a hátrányos helyzetű álláskereső munkához juttatásához (Lőrincz, 2013).

A közfoglalkoztatásért felelős miniszter a közfoglalkoztatás egyes típusaira mintaprogramokat (*Kistérségi Startmunka*) indíthat el, amelyek esetében a beruházási és dologi költségek, kiadások teljes egészében támogatathatók. A mintaprogramok nem csak az egyén számára hasznosak, hanem a térség, a település lakói számára is értéket teremtenek. A közfoglalkoztatás rendszeréből a munkaerőpiacra történő visszakerülés egyik meghatározó feltétele, hogy a közfoglalkoztatottak a közfoglalkoztatási, továbbá a piaci igényeknek megfelelő alap-, illetve továbbképzésben részesüljenek. A kistérségi mintaprogramok fő kedvezményezettjei a települési önkormányzatok, illetve egyre növekvő mértékben az összefogásukkal megalakuló társulások. (Weinper, 2013) A mintaprogramokon belül az alábbi tevékenységek jelenhetnek meg:

- Mezőgazdasági projekt
- Belvízelvezetés
- Mezőgazdasági utak rendbetétele
- Bio- és megújuló energiafelhasználás
- Közúthálózat javítása a települések belterületén
- Illegális hulladéklerakó helyek felszámolása
- Téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás
- Helyi adottságokra, lehetőségekre épülő közfoglalkoztatás (Weinper, 2013).

A program egyik fő célja az értékteremtő projektek generálása, melyek esetében kiindulópontként földterületet/infrastruktúrát, gépeket, eszközöket, egyéb anyagokat, tőkét, munkaerőt, szaktudást és képzést vonnak be a rendszerbe, amelyek segítségével elindulhat a termelési folyamat. Ennek végterméke az áru, melynek egy része különböző területeken (pl. konyha, szociális rendszer működtetése) felhasználásra kerül, másik része a piacon értékesíthető, amelyből árbevétel keletkezik. Ezt a forrást érdemes visszaforgatni, és támogatni vele többek között a munkaerő fejlesztését és növelni a bevont tőke nagyságát, ami majd nagyobb volumenű termelést tehet lehetővé (1. ábra).

1. ábra: Értékteremtő projektek elvi működése a Startmunka mintaprogramban

Forrás: Sipos, 2013

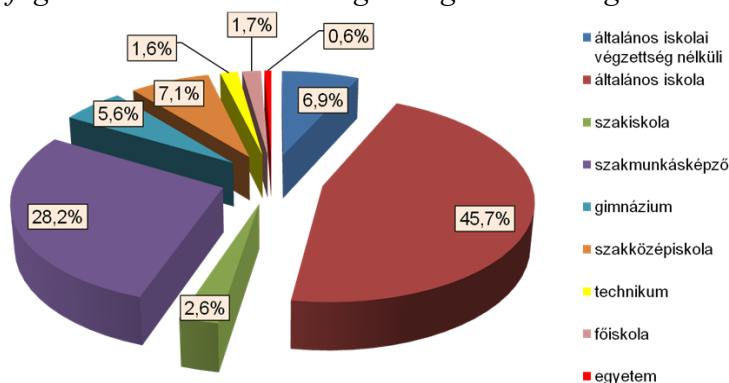
Start mintaprogramokat 2012-ben a hátrányos helyzetű kistérségeken kívül a Téti, Pécsi, Gyulai és Gyöngyösi kistérségben is elindítottak. Előrelépést jelentett 2013-ban, hogy a

kormány döntése értelmében bővítették azoknak a településeknek a körét, amelyek pályázhatnak a teljes állami finanszírozással futó Start munka mintaprogramokra. Ezentúl a hátrányos helyzetű kistérségek mellett azok a kistérségek is pályázhatnak, ahol a települések legalább a fele hátrányos helyzetűnek minősül. *(Nemzetgazdasági Minisztérium, Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárság, 2013)*

Képzések a közfoglalkoztatásban és szerepük a vidék fejlődésében

Szakmai vélemények szerint a közfoglalkoztatási programok képzésekkel együtt képesek arra, hogy a munkanélkülieket visszavezessék a versenyszférába. A programok 2011-es indítása előtt a munkaképes lakosság csaknem harmada nem dolgozott, ezért át kellett tekinteni, hogy a készségekben van-e a probléma vagy a piac nem képes felszívni ezt a mennyiséget. Az érintettekkel szemben kötelezettségeket fogalmaztak meg, csökkentették a támogatási időt, és megpróbálták az embereket elmozdítani a segély irányából a munka felé. A közfoglalkoztatási program beindításakor alapvető fontosságú volt, hogy oktatással, képzéssel járjon együtt, ezzel is segítve az álláskeresőket visszavezetését a piacra. *(Belügyminisztérium, 2013)* 2012. évben a közfoglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlását a 2. ábra szemlélteti.

2. ábra. A közfoglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti megoszlása a 2012. évben

Forrás: Belügyminisztérium, 2013

A közfoglalkoztatás rendszeréből a munkaerőpiacra történő visszakkerülés egyik meghatározó feltétele, hogy a közfoglalkoztatottak a közfoglalkoztatási, továbbá a piaci igényeknek megfelelő alap-, illetve továbbképzésben részesüljenek. Az egyik legfontosabb feladat a mezőgazdasági mintaprogramok és az országos közfoglalkoztatási programok résztvevői számára a TAMOP 2.1.6. „Újra tanulok” képzés. A képzések 2012. szeptember, október hónapban indultak a Türr István Képző és Kutató Intézet (TKKI) szervezésében. *(Belügyminisztérium, 2013)* A program keretében a TKKI mezőgazdasági és szakmai képzési feladatokat lát el. Az „Újra tanulok!” program első és második ütemében összesen 888 csoportban 14 377 fő vesz részt képzéseken, illetve a kapcsolódó foglalkoztatásban, melyről a TKKI által kiállított tanúsítványt is kaptak. A program és a képzés eredményeiről a TKKI pályázatot írt ki „Jó gyakorlatok a mezőgazdasági közfoglalkoztatási programban” címmel. A pályázatra 161 dolgozat érkezett. A közfoglalkoztatottak, oktatók, polgármesterek által megírt pályaművekből a független szakemberekből álló bíráló bizottság három kategóriában (felzárkózás módszertan, oktatás módszertan, értékteremtő közfoglalkoztatás) 19 pályamunkát javasolt díjazásra. Az elismerés jeleként 2013. június 27-én, a Magyar Tudományos Akadémián vehették át a győztesek az Okleveleket. *(TKKI, 2013)*

A kistérségi Startmunka mintaprogramokhoz kapcsolódó mezőgazdasági képzéseken belül három program közül választhatnak a résztvevők. Tanulhatnak háztáji állattartást (1 év), háztáji növénytermesztést és tartósítást (1,5 év), háztáji növénytermesztést és állattartást (2 év). A mezőgazdasági képzés szervezése a hagyományos képzés-szervezési formától eltérően, a résztvevők munkatapasztalatára épülő, gyakorlat-orientált módon történik meg. A képzési program és az alkalmazott módszerek igazodnak a célcsoport speciális igényeihez. Az oktatás szervezésekor figyelembe veszik a helyi adottságokat és igényeket is (talaj- és éghajlati viszonyok, helyi hagyományok). A képzés célja a közfoglalkoztatási programba került emberek mezőgazdasági orientációjának erősítése, a kis beruházási igényű mezőgazdasági tevékenység, háztáji gazdálkodás alapjainak megismertetése. A résztvevőközpontú képzések módszertanilag igazodnak a felnőtt ember személyiségéhez, figyelembe veszik a hátrányosságból eredő speciális elvárásokat. (*Belügyminisztérium, 2013*).

A mezőgazdasági képzések jelentősége a vidéki térségekben leginkább abban mutatkozhat meg, hogy az utóbbi évtizedekben háttérbe szorult háztáji gazdálkodás, növény- és állattenyésztés a jövőben kicsit nagyobb figyelmet kaphat. A rég nem használt ismeretanyag a képzések segítségével e téren újra felszínre kerülhet. Továbbá lehet olyan hatása is, hogy a résztvevők nem csupán a mezőgazdasági közfoglalkoztatásban dolgoznak ezentúl, hanem saját területeiket, kertjeiket is művelés alá vonják, esetleg új gyümölcsösöket telepítenek. Csikvánd község polgármestere szerint ez valós jelenség, ilyen irányú elmozdulások már most is vannak a mezőgazdasági képzésnek és a közfoglalkoztatásnak köszönhetően.

Szakképzéssel a rurális innováció útján – hazai jó gyakorlatok

A továbbiakban azokat a feltárt kistéleplési jó példákat mutatom be, amelyek esetében egy sikeres képzés támogatja a település önfenntartását, fejlődését, népességmegtartó erejének növelését, valamint közvetett módon az innovációk befogadására alkalmas közeg előkészítését, illetve megteremtését.

Csikvánd, a gazdálkodó köz(ös)ség

Csikvánd 500 lakosú község a Kisalföldön, Győr-Moson-Sopron megyében. Közigazgatásilag a Téli járáshoz tartozik. Területe 14,5 négyzetkilométer. Győrtől 28, Pápától 17, Tétől pedig hat kilométerre található. Az 1990-es rendszerváltással felmerült az igény, hogy a falu a „maga ura” legyen (*Csillag, 2012*).

A település polgármestere úgy véli, közösségük valóban összetartó. A civilek, az önkormányzat és a vállalkozók együtt dolgoznak annak érdekében, hogy Csikvánd élhető legyen a lakosság és vonzó a turisták számára. Az önállóságáért és önfenntartásáért nagyon sok erőfeszítést tett a település egész közössége, és napjainkban elmondható, hogy a faluban a munkanélküliséget gyakorlatilag sikerült felszámolni. A 2011. évi népszámlálás adatai szerint a 7 évesnél idősebb csikvándi lakosság 58 százaléka rendelkezik legalább középfokú végzettséggel. Ennek hiánya azonban jelentősen rontja a munkaerő-piaci esélyeket, tehát megoldást kellett találni a képzetlenek helyben foglalkoztatására. Erre alkalmas a Start munkaprogram, ami már két éve lehetőséget biztosít a közfoglalkoztatásra. Csikvánd esetében ez egy szociális szövetkezethez hasonló elven működő termelési közösség formájában jött létre.

A Téli járáson belül 12-13 település foglalkozik közmunkával a Start munkaprogram keretében, ezen belül mezőgazdasági tevékenységet jelenleg 8 település (Csikvánd, Gyarmat, Mórchida, Kisbábó, Rábaszentmiklós, Rábacsécsény, Felpéc és Rábaszentmihály) folytat. A programot azért Csikvánd község példáján keresztül mutatom be, mert a vizsgált térségben itt került elsőként bevezetésre ez az innováció, és ezt követően kezdett el a környező

településeken is terjedni. A csikvándi polgármester ismerte föl elsőként, milyen nagy lehetőséget jelentene ez a képzéssel kiegészített foglalkoztatás a település számára, ahol már egyébként korábban is jelen voltak a mezőgazdasági (főként zöldség-és gyümölcsstermesztési) hagyományok.

Csikvándon 21 főt foglalkoztat a zöldség- és gyümölcsstermesztéssel, valamint baromfitartással foglalkozó gazdaság. Az itt dolgozók egyrészt 30-35 év körüli kisgyermekes édesanyák, akik élethelyzetükből fakadóan nem tudnak ingázni, másrészt nyugdíj előtt álló nők, valamint olyan férfiak, akik a versenyszférában nem képesek elhelyezkedni. Ezek az emberek a kertészetén kívül a faluban egyéb közmunkákat is végeznek.

A csikvándi gazdaságban a termelést feldolgozás is kiegészíti, így elmondható, hogy hozzáadott értéket teremtve magasabb áron tudják értékesíteni a termékeiket. A gyümölcsökből (meggy, cseresznye, alma, körte) befőtteket, lekvárokat és aszalványokat készítenek, a megtermelt zöldségeket (vöröshagyma, fokhagyma, sárgarépa, fűszerpaprika) szintén feldolgozzák, főként szárítva, aszalva kerülnek eladásra a helyi piacon, amelynek a szomszédos park ad otthont. Az aszalógép napenergiát használ, így biztosítva a fenntartható energiagazdálkodást. A baromfitelep tojás értékesítését is lehetővé teszik. A helyi termékek népszerűsítése érdekében különböző rendezvényeken vesznek részt.

Csikvándon 2012 októberében indult zöldség- és gyümölcs-feldolgozó szakképzés. Ennek programjában heti egy nap elméleti és négy nap gyakorlati oktatáson vesznek részt a gazdaságban dolgozók. A képzés 2013 novemberében egy szakmai vizsgával zárult. Azok akik sikeresen végeztek, zöldség-és gyümölcsstermesztési, illetve feldolgozási oklevelet is kaptak.

A cél ugyan az volna, hogy a jelenleg közmunkában foglalkoztatottak el tudjanak helyezkedni a versenyszférában, a tapasztalat azonban azt mutatja, hogy ez sajnos nagyon nehezen sikerül nekik. Talán egy ösztönző rendszer kidolgozásával lehetne segíteni. Ha a munkabéren felül a teljesítményük alapján évi egyszeri jutalmat kapnának, valószínűleg eredményesebben végeznék el a munkát és hozzászoknának a versenyszférában megkövetelt elvárásokhoz.

Másik fontos célkitűzés lehetne, hogy ez a rendszer önállóan is képes legyen működni, akár a közmunkaprogramtól is függetlenül. Sajnos a polgármester úr, éppen az imént említett mentalitás miatt, erre csekély esélyt lát.

A csikvándi példa tulajdonképpen olyan innovációnak tekinthető, amely a társadalmat és a gazdaságot egyaránt érinti, sőt szorosan kapcsolódik mindkettőhöz. A helyi közösség hajtja előre ezt a termelési rendszert, amelyből aztán gazdasági haszon is származik. Ezen haszon visszaforgatásának kézzel fogható nyomai (pl. eszközbeszerzések, épület felújítások) is vannak már Csikvándon. Úgy vélem, ez a példa kiválóan reprezentálja a korábban bemutatott „értékteremtő projektek elvi működése” modellt. A jelenlegi és az újabb innovációkat egyértelműen a község polgármestere generálja, szorosan együttműködve a civilekkel és a különböző gazdasági szervezetekkel.

Nem keltették fel az érdeklődést a megújuló energiák

A vidéki térségekben megvalósuló innovációk közül nagyon jó kezdeményezéseknek számítanak azok, amelyek a környezeti fenntarthatóság jegyében születnek, de emellett gazdasági hasznot is hoznak. A Magyar Napelem Napkollektor Szövetség rendszeresen megszervezi országszerte a „Napenergia hasznosító berendezések szerelése, beüzemelése és szervizelése” képzését, amely a vidéken élők számára is kiváló lehetőséget jelent. A moduláris képzési program 96 óraszámában ismerteti meg a résztvevőket a megújuló energiákkal, a fenntartható életmóddal, a napkollektorok és napelemek szerelésével, beüzemelésével, illetve szervizelésével. Az intenzív képzési program mindenki számára

beszámítja azokat a szakmai gyakorlatokat, képességeket, amelyeket az elmúlt évek beruházásai során megszereztek. A program helyszíne változó, ugyanis minden hónapban a képzésre jelentkezők lakóhelyétől függően jelöli ki a szervezet a képzési bázist. (Magyar Napelem Napkollektor Szövetség, 2014)

Ez a képzés a Nyugat-Dunántúlon elsőként Sopronhorpácson valósult meg – ugyanakkor az ország más részein már korábban is volt hasonló –, és a környékbeli, villanszereléssel foglalkozó vállalkozókat érintette. A település polgármesterének elképzelései szerint a jövőben oktatóbázis jöhetne létre Sopronhorpácson, hiszen az alapokat itt tették le. A későbbiek során a szomszédos településekkel akár egy közös, nagyobb napelem-parkot is megvalósíthatnak.

A település lakossága ugyan nem mondható elutasítónak, de érdektelenek a megújuló energiák irányába, amelyen a jövőben változtatni kellene, ezért a sopronhorpácsiakat igyekeznek bevonni a fejlesztésekbe, a tudás-átadásba. Az innováció generátora gyakorlatilag a polgármester, aki törekszik elfogadtatni személetmódját a helyi közösséggel. Ellenállásba ugyan e tekintetben nem ütközik, de komoly feladatot jelent számára, hogy megismerjék elképzeléseit, és kövessék példáját akár saját energiaellátásuk terén is.

Összegezve tehát láthatjuk, hogy a bemutatott kezdeményezés gazdasági hasznot (véltetően jelentős költségmegtakarításokat) hozhat a jövőben a település számára, környezetkímélő módon.

Összegzés

Összességében elmondható, hogy akár egyfajta sikertényezőnek is tekinthető a szakképzés a vidéki térségek esetében, főként akkor, ha a megszerzett elméleti tudás valós igényeket kielégítő foglalkoztatás formájában a gyakorlatban is hasznosul. Ez a bemutatott példák esetében egyértelműen tetten érhető. Csikvánd és Sopronhorpács valóban innovatív képzéseket valósított meg, ugyan más gazdasági helyzetből indulva, de mindkét település előrelátóan, megfontoltan halad előre a saját boldogulása, fejlődése irányába. Esetükben a polgármesterek tekinthető innovátornak, ők a kezdeményezők, akik generálják és összefogják a településen zajló újításokat. Kiválóan felismerték lokális környezetük társadalmi, gazdasági és környezeti adottságait, amelyekre építkezve tudták községüket fejlődési pályára állítani. Mindkét hazai település innovációjának már megfigyelhető a „kisugárzó hatása” a tágabb környezete felé. Csikvánd esetében ez azt jelenti, hogy a Téli járásban ő indította el elsőként az ismertetett innovációt, és aztán kezdték el a környező települések is sorra átvenni ezt a jó példát. A sopronhorpácsi képzés pedig a szomszédos Szakony községre volt olyan hatással, hogy vélhetően a képzés ott is meg fog valósulni. Remélhetőleg sikerük a jövőben is töretlen marad.

Összefoglalva tehát kijelenthető, hogy a nemzetközi és a hazai jó gyakorlatok azt mutatják, a képzés, illetve egyes esetekben a hozzá kapcsolódó foglalkoztatás képes sikereket hozni a vidéki térségek számára. A jobb informáltság, a magasabb (szak)képzettségi szint pedig hozzá tud járulni ahhoz, hogy a jövőben újabb innovációk valósuljanak meg.

Felhasznált irodalom

Elsődleges források – mélyinterjúk

Kozma Tibor, Csikvánd község polgármestere
Talabér Jenő, Sopronhorpács község polgármestere

Felhasznált irodalom

Belügyminisztérium (2013) A közfoglalkoztatásnak képzéssel kell együtt járnia.

<http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/a-kozfoglalkoztatasi-kepzesek-kell-egyutt-jarnia> Letöltés ideje: 2013. július 9.

Belügyminisztérium, Közfoglalkoztatási Helyettes Államtitkárság (2013)

<http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/kozfoglalkoztatasi-helyettes-allamtitkarsag>
Letöltés ideje: 2013. július 20

Csillag Z. (2012) *Csikvánd*. Kiadja: Csikvánd Község Jövőjéért Közalapítvány. p. 15.

Euracademy Association (2009) Thematic Guide Five. The Role of Education and Lifelong Learning in Sustainable Rural Development.

GAK Nonprofit Közhasznú Kft. (GAK Kft.) (2014)

http://netrekesz.gak.hu/index.asp?page=kepzesek_tartalma Letöltés ideje: 2014. április 16.

Hutvágner K.J. (2012): *Ausztria LEADER megvalósítása*. p. 23-24, 69.

<http://transleader.webnode.hu/orszagtanulmanyok/ausztria-leader-megvalositasa/> Letöltés ideje: 2014. április 15.

Komárominé H. M. (2008) Innováció és felnőttoktatás a vidékfejlesztésben. Doktori (PhD) értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem. p. 126-130.

http://phd.lib.uni-corvinus.hu/309/1/hollo_marta.pdf Letöltés ideje: 2014. május 5.

Lőrincz L. (2013): *Az önkormányzatok szerepe a közfoglalkoztatásban*. Előadás.

Belügyminisztérium. Közfoglalkoztatási Konferencia. Budapest. 2013.04.24

Magyar Napelem Napkollektor Szövetség (2014) MNNSZ intenzív “Napenergia hasznosító berendezések, szerelése, beüzemelése és szervizelése” akkreditált szakképzési program – Sopronhorpácson.

<http://www.mnnsz.hu/mnnsz-intenziv-napenergia-hasznosito-berendezesek-szerese-beuzemelese-es-szervizelese-akkreditalt-szakkepzesi-program-sopronhorpacson/> Letöltés ideje: 2014. április 16.

Nemzetgazdasági Minisztérium, Foglalkoztatáspolitikáért Felelős Államtitkárság (2013)

Meghaladja a háromszázezret az idén a közfoglalkoztatásban részt vevők száma.

<http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/foglalkoztataspolitikaert-elelos-allamtitkarsag/hirek/meghaladja-a-haromszazezret-az-iden-a-kozfoglalkoztatásban-reszt-vevok-szama-video> Letöltés ideje: 2013. július 9.

Sopronhorpács hivatalos honlapja (2014) www.sopronhorpacs.hu Letöltés ideje: 2014. április 16.

TKKI (2013) *Elismerés a Magyar Tudományos Akadémián – A „közfoglalkoztatási jó gyakorlatok” pályázat díjazottjai* 2013. 07. 03. <http://www.tkki.hu/page.php?pid=486>

Letöltés ideje: 2014. április 15.

Weinper M. (2013): *A közfoglalkoztatás 2013. évi rendszere.* Előadás. Belügyminisztérium. Közfoglalkoztatási Konferencia. Budapest. 2013.04.24.